

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ГРИЩУК НАДІЯ ВІКТОРІВНА

УДК:338.434:333

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано у Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Давиденко Надія Миколаївна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Прокопенко Наталія Семенівна,
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»,
завідувач кафедри фінансів,
обліку та оподаткування

кандидат економічних наук, доцент
Демя'ненко Інна Вікторівна,
Національний університет
харчових технологій,
доцент кафедри фінансів

Захист відбудеться «28» листопада 2019 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.01 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «25» жовтня 2019 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. П. Гоголя

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств формується за рахунок потужного виробничого потенціалу і природних ресурсів. В умовах економічного спаду та кризи аграрний сектор залишається чи не єдиним, що демонструє позитивну динаміку у напрямі забезпечення продовольчої безпеки населення країни, утримуючи таким чином економіку країни на основі мультиплікативного ефекту. Трансформаційні перетворення системи економічних відносин, спричинені глобальними та локальними чинниками, породжують потребу в підвищенні рівня конкурентоспроможності, насамперед, шляхом повноцінного фінансового забезпечення основної діяльності підприємств.

Сучасні динамічні умови, в яких функціонують суб'єкти господарювання, вимагають від них підтримувати стійкі позиції на ринку якістю продукції, прибутковою діяльністю, інвестиційною привабливістю, іміджем серед контрагентів та споживачів, що вимагає переосмислення економічної сутності конкурентоспроможності та фінансового наповнення цього процесу.

Проблема фінансового забезпечення у контексті конкурентоспроможності є предметом досліджень багатьох вчених-економістів. Теоретичні основи даного наукового напрямку закладено зарубіжними науковцями, зокрема П. Друкером, Ф. Котлером, О. Ланге, М. Месконом, М. Міллером, М. Модільяні, Д. Рікардо, А. Смітом, П. Хейне та ін.

Суттєвий внесок у формування, становлення й розвиток теорії і практики фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств зробили такі вітчизняні вчені: В. Алексійчук, В. Андрійчук, П. Березівський, О. Гудзь, Л. Гуцаленко, Н. Давиденко, І. Дем'яненко, М. Дем'яненко, А. Діброва, Г. Заболотний, І. Зеліско, О. Зуєва, І. Зятковський, О. Єрмаков, Г. Калетнік, С. Кваша, П. Лайко, М. Малік, Л. Масловська, В. Месель-Веселяк, Л. Недільська, О. Непочатенко, О. Олійник, С. Онишко, Н. Прокопенко, П. Саблук, В. Савчук, В. Синчак, П. Стецюк, Н. Танклевська, Л. Худолій, О. Шпичак та ін.

Відзначаючи цінність напрацювань вчених, варто зауважити, що окремі важливі аспекти зазначеної проблеми потребують подальших наукових досліджень. Передусім, це стосується необхідності обґрунтування фінансових передумов конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств у контексті використання альтернативних форм і фінансування; визначення й підтвердження впливу фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств на ефективність господарського процесу.

Актуальність, теоретична і практична значимість вищезазначених питань, необхідність їх вирішення зумовили вибір теми дисертації, визначили її мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою: «Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору економіки

України» (номер державної реєстрації 0116U001877) та Вінницького національного аграрного університету за темою: «Організаційно-економічний механізм розвитку конкурентоспроможності виробництва та переробки сільськогосподарської продукції» (номер державної реєстрації 0116U006037), у межах яких здобувачем розкрито теоретичні засади фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств; встановлено першочергові напрями державної фінансової підтримки аграрного сектору економіки, виділено основні складові її більш ефективної реалізації; обґрунтовано, що забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств можливе лише на засадах їх інноваційного розвитку.

Мета та завдання дослідження. Мета дисертації полягала у поглибленні теоретичних і методичних положень та розробленні практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств за рахунок удосконалення механізмів та інструментів фінансового забезпечення їхнього соціально-економічного розвитку.

Досягнення окресленої мети дослідження зумовило вирішення таких завдань:

- систематизувати та розвинути теоретичні засади і категоріальний апарат пізнання сутності поняття «конкурентоспроможність підприємств»;
- поглибити методичні підходи до розкриття сутності поняття «фінансове забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства»;
- узагальнити наукові підходи до оцінки механізму фінансового забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств для підвищення його дієвості;
- здійснити за результатами діагностики фінансового стану сільськогосподарських підприємств базового регіону комплексну оцінку їхнього фінансового забезпечення за рахунок раціонального використання власних і позичених фінансових ресурсів;
- оцінити взаємозалежність і взаємовплив фінансового забезпечення та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств для підвищення їхньої синергічності;
- запропонувати напрями удосконалення державної фінансової підтримки вітчизняних сільськогосподарських підприємств щодо формування ними конкурентних переваг на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- оптимізувати структуру і стратегію залучення фінансових ресурсів сільськогосподарськими підприємствами для формування необхідного виробничо-ресурсного потенціалу та ефективного його використання.

Об'єкт дослідження – процес фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку суб'єктів господарювання.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і прикладних засад процесу фінансового забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Методи дослідження. Теоретико-методичну основу дослідження складають загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання: узагальнення, аналогії, аналізу та синтезу, індукції та дедукції (для уточнення

понятійного апарату, теоретичних узагальнень результатів дослідження, формування висновків і пропозицій); економіко-статистичний, зокрема його прийоми: порівняння (для співставлення фактичних даних звітного року з даними попередніх періодів); групування (для виявлення причинно-наслідкових взаємозв'язків між окремими ознаками); багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз (для оцінки впливу чинників та параметрів фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств на їхній розвиток). Для наочного представлення отриманих результатів дослідження використано графічний і табличний прийоми.

Інформаційною базою дисертації слугували законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Департаменту агропромислового розвитку Вінницької обласної державної адміністрації, фінансова звітність сільськогосподарських підприємств Вінницької області, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблеми дослідження, Internet-ресурси, результати власних досліджень і спостережень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному узагальненні теоретичних, методичних і практичних засад фінансового забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та обґрунтуванні пропозицій щодо напрямів його покращення в динамічних умовах їхнього розвитку.

Основні положення та результати дослідження, які виносяться на захист й характеризують наукову новизну та особистий внесок автора, полягають у наступному:

удосконалено:

– методичний підхід до оцінки взаємозалежності та взаємовпливу фінансового забезпечення та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств через механізм управління фінансовими потоками, які сформовані за традиційними формами: власного, банківського, бюджетного, акціонерного, лізингового, венчурного, страхового забезпечення, аграрних розписок та доповнені вексельним фінансуванням й випуском конвертованих облігацій, що розширює озброєність підприємства надійними інструментами управління фінансовими потоками на підставі даних звіту про рух грошових коштів;

– економічну інтерпретацію сутності категорії «фінансове забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства» з позиції доцільності спрямування ресурсів на розроблення заходів щодо зменшення/ліквідації негативного впливу чинників конкурентного середовища, зміцнення підприємством позицій на товарних ринках та нарощування свого аграрно-економічного потенціалу, що потребує злагодженої взаємодії суб'єктів господарювання, фінансово-кредитних установ та держави на всіх рівнях і пошук нових форм і методів залучення фінансових ресурсів, що сприятиме більш ємному та чіткому формуванню управлінських рішень щодо фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку;

– науковий інструментарій комплексної оцінки впливу фінансового забезпечення на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств, на відміну від існуючих, у частині внутрішньогосподарських аспектів підвищення ефективності фінансового, ресурсного та людського капіталів. Це дає змогу комплексно визначати зв'язки зазначених категорій і сприяє розширенню діапазону інформації для управління з метою підвищення конкурентоспроможності та удосконалення системи кредитування як частини фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств через ревізію державної програми підтримки розвитку фермерських господарств та кооперативів у рамках Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації до 2020 року. Запропоновано механізм адаптації до потреб сільськогосподарських підприємств за принципом Р2Р-кредитування, впровадження нових інструментів державної підтримки малих аграрних підприємств й підвищення їхніх позицій на ринку агропродовольчої продукції;

набули подальшого розвитку:

– категоріальний апарат пізнання сутності поняття «конкурентоспроможність підприємств» як симбіозу фінансових і організаційних зусиль управління щодо підвищення іміджу підприємства на ринку продукції, у тому числі за рахунок нарощення експортного потенціалу, що дозволяє розвинути показники і методи оцінки конкурентоспроможності підприємств. На відміну від існуючого, трактування відповідного поняття передбачає врахування такої взаємодії умов, ресурсів і можливостей підприємств, яка забезпечує їм конкурентні переваги;

– напрями державної фінансової підтримки щодо конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на основі здійсненої експертизи ефективності державної підтримки й дієвості податкових важелів, що включають організаційно-адміністративні, фінансово-економічні та виробничо-технічні методи державного регулювання, в яких доведено доцільність консолідації фінансових потоків, що дозволяє враховувати інвайронментальну спрямованість державних заходів та умови, що їх забезпечують;

– обґрунтування оптимальної структури і стратегії поліпшення фінансування конкурентного розвитку сільськогосподарських підприємств з акцентом на найефективніші державні цільові програми, що є основою нарощування експортного потенціалу, збільшення власних та залучення дешевих фінансових ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні й розробленні пропозицій щодо удосконалення фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку сільськогосподарських підприємств. Окремі теоретичні положення, що викладені в дисертації, можуть бути використані для вдосконалення державного регулювання з питань поліпшення фінансування сільськогосподарських підприємств, а також у практичній діяльності останніх.

Основні результати дисертаційного дослідження можуть стати теоретичним підґрунтям для розроблення національних та регіональних

програм розвитку сільськогосподарських підприємств, під час підготовки пропозицій щодо шляхів підвищення фінансового забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі Комітетом з питань аграрної політики та земельних відносин Верховної Ради України. Основні теоретико-методичні розробки, що містяться в дисертації, приведено до рівня методичних і практичних рекомендацій, які враховані при розробленні заходів Плану реалізації Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на 2018–2020 роки та внесенні змін до Програми розвитку особистих селянських, фермерських господарств, кооперативного руху на селі та дорадництва на 2016–2020 роки Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Вінницької області. Практичні рекомендації щодо пріоритетних напрямів удосконалення та перспектив розвитку рівня фінансового забезпечення впроваджуються СТОВ «Немирівське» с. Бугаків Вінницької області; розроблення щодо гармонізації інструментів державного регулювання фінансового забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, формування і використання фінансових ресурсів в аграрних підприємствах застосовуються у ФГ «Бабійчук В. Ф.» смт Крижопіль Вінницької області. Враховані пропозиції здобувача, які розкривають механізм вибору дієвого сценарію фінансування діяльності підприємства на основі п'ятифакторного аналізу залежності джерел фінансування та фінансового результату від його операційної діяльності, а також рекомендації щодо удосконалення методики визначення фінансової стійкості у практичній діяльності ТОВ «Щедра нива» с. Клітенка Вінницької області. Пропозиції щодо тенденцій структурних змін формування фінансових ресурсів за рахунок залучених джерел в аграрних формуваннях використано ПАТ КБ ПриватБанк Немирівського відділення ВФ ПАТ КБ «Приватбанк» при прогнозуванні діяльності на перспективу.

Окремі теоретичні положення та методичні розробки дисертації використовуються у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету під час викладання дисципліни «Фінансовий менеджмент» студентам ОС «Магістр» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеною самостійною науковою працею. Викладені наукові положення, висновки, рекомендації є результатом особистих досліджень і здобутків автора. Опубліковані наукові праці є самостійними розробками і відображають основний зміст дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення, наукові ідеї та практичні результати дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на: регіональній науково-практичній конференції «Проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством» (м. Вінниця, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Формування стратегії науково-технічного, екологічного і соціально-економічного розвитку суспільства» (м. Тернопіль, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Формування системи і механізмів обліково-аудиторського та аналітичного забезпечення конкуренто-

спроможного розвитку підприємств реального сектору економіки» (м. Кам'янець-Подільський, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегические и тактические особенности развития национальной экономики» (м. Санкт-Петербург, Російська Федерація, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Облік, контроль, аналіз на підприємствах АПК: стан і перспективи розвитку (м. Вінниця, 2013 р.); Міжнародній науковій конференції «Modern economic research: co-operation, banking, public administration in a decentralized environment» (м. Кельце, Республіка Польща, 2017 р.).

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковано у 32 наукових працях, з яких 6 статей у наукових фахових виданнях України, 7 статей у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз даних та 19 тез наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 259 сторінок. Основний зміст дисертації містить 39 таблиць та 33 рисунки. Список використаних джерел налічує 355 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено дані про їх апробацію, зазначено особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади фінансового забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств**» розглянуто та з'ясовано сутність економічних категорій «конкуренція» і «конкурентоспроможність підприємства», розкрито методичні підходи до визначення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та фінансових механізмів її забезпечення.

Узагальнення наукових підходів до визначення конкурентоспроможності дало змогу виокремити етапи еволюції її формування. Уточнено економічну сутність категорії «конкуренція» як основи функціонування ринкового механізму, що в нових економічних умовах позиціонується через суперництво між суб'єктами господарювання за як найсприятливіших умов виробництва та пріоритетну позицію на ринку з метою задоволення потреб споживача й отримання прибутку.

Теоретично доведено й обґрунтовано, що поняття «конкурентоспроможність підприємства» – це здатність розробляти й цілеспрямовано реалізовувати організаційно-маркетингові та структурно-функціональні заходи з використання наявних конкурентних переваг на засадах оптимальності фінансово-матеріального і технологічного забезпечення в синергетичному поєднанні можливостей та здатностей виробляти і в необхідних розмірах

своєчасно поставляти на ринок високоякісний, екологічнобезпечний, прийнятний за ціною продукт.

Систематизовано теоретичні засади та категоріальний апарат пізнання складових конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Поглиблено підходи до розкриття поняття «фінансове забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств».

Доведено, що досягти позитивних результатів діяльності суб'єктів господарювання й забезпечити їхню конкурентоспроможність можливо тільки за достатнього фінансового забезпечення. Під час розроблення стратегії формування фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств (рис. 1) ураховуються фінансово-економічні та суспільні тенденції: політична нестабільність, недосконалість бюджетної, податкової, цінової, кредитної політики, постійні зміни нормативно-правової бази, інфляція, значні коливання курсу національної валюти тощо.

Рис. 1. Послідовність розроблення стратегії фінансового забезпечення сільськогосподарського підприємства*

Примітка. *Побудовано автором

З'ясовано, що реальність стратегії конкурентоспроможного розвитку підприємства значною мірою залежить від стабільності його присутності та частки на відповідному ринку, що передбачає її взаємозв'язок із фінансовим забезпеченням, яке оцінюють через показники ліквідності, платоспроможності,

кредитоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності та ін. Шляхом узагальнення результатів дослідження встановлено, що для забезпечення позитивної результативності використання фінансових ресурсів, зокрема для зміцнення конкурентоспроможних позицій підприємства на ринку, необхідно враховувати те, що його стратегічні цілі, які пов'язані з підвищенням конкурентоспроможності і поліпшенням становища в цілому й можуть формуватися за рахунок збільшення частки ринку; випередження конкурентів за якістю продукції, рівнем обслуговування споживачів і клієнтів, інноваційними розробками, витратами; підвищення репутації суб'єкта господарювання; зміцнення позицій на міжнародному ринку; використання перспективних маркетингових можливостей. Досягнення стратегічних цілей конкурентоспроможного розвитку сільськогосподарських підприємств створює основу для поліпшення фінансових результатів як визначальної передумови оптимізації фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання та реалізації необхідних механізмів підвищення конкурентоспроможності, що є запорукою повноцінної участі підприємств, галузей та всієї національної економіки України у євро- та світових інтеграційних процесах.

Зазначено, що фінансове забезпечення конкурентоспроможності підприємства – такий його фінансовий стан, що забезпечує повне і своєчасне покриття фінансових потреб на формування портфеля замовлень, організацію виробництва і доведення продукту до відповідних якісних кондицій, які б найповніше задовольняли запити споживачів і забезпечували успішну реалізацію товару, що є передумовою створення стратегічного фінансового потенціалу для нарощування випуску конкурентоспроможного продукту, закріплення його на ринку, успішного соціально-економічного розвитку підприємства.

У другому розділі **«Сучасний стан фінансового забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств»** проаналізовано конкурентоспроможність і фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, оцінено їхнє технологічне, інвестиційне та кредитне забезпечення, розглянуто впровадження та використання фінансових інструментів, спрямованих на нарощування фінансового потенціалу для конкурентоспроможного розвитку суб'єктів господарювання.

Установлено, що сільськогосподарське виробництво демонструє позитивну щорічну динаміку, за винятком періодів негативного впливу природно-кліматичних умов. У складні кризові роки аграрний сектор виступає своєрідним донором для економіки України. Нині він формує 18 % ВВП і більше 40 % експортного потенціалу країни, займаючи провідні позиції на світовому ринку продовольства.

Основною сільськогосподарською галуззю виробництва (70 % від загального обсягу) і надходження прибутку залишається рослинництво. Тваринництво переважно є збитковим (крім птахівництва) через високу затратомісткість виробничого процесу, що робить неконкурентоспроможною його продукцію. Пріоритетними експортоорієнтованими видами продукції є зерно злакових і кукурудзи та насіння соняшнику, зокрема олія.

Аналіз регіонального розвитку сільськогосподарського виробництва показує неоднозначну динаміку базових результативних показників. Так, чистий дохід в сільськогосподарських підприємствах Вінницької області, взятої для поглибленого монографічного дослідження, за 2012–2017 рр. зріс у 2,2 раза, тоді як чистий прибуток за цей період мав чітку тенденцію до зниження з 1242,3 у 2012 р. до 865,5 млн грн 2017 р., або на 38,3 в. п. (табл. 1).

Таблиця 1

Основні фінансові показники діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області (2012–2017 рр.)*

Показник	Рік						Відхилення 2017 р. до 2012 р. (+; -)
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	9513,3	9104,8	17181,7	30904,9	34633,1	30948,0	21434,7
Темпи росту доходу від реалізації продукції, у % до попереднього року	117,6	95,7	188,7	179,8	112	89,3	-28,3
Чистий прибуток/ збиток, тис. грн	1242,3	432,2	720,6	832,2	923,6	865,5	-376,8
Темпи росту чистого прибутку, у % до попереднього року	67,7	34,8	166,7	115,5	110,9	93,7	26
Прибуток (збиток) від операційної діяльності, тис. грн.	1747,2	952,3	4453,5	4852,3	5023,6	479,0	-1268,2
Витрати операційної діяльності, тис. грн.	8950,6	9227,8	15313,0	15564,5	15812,6	5227,8	-3722,8
Норма прибутку, %	0,15	0,05	0,26	0,31	0,32	0,27	0,12
Рентабельність сільськогосподарської діяльності, %	15,3	9,5	20,3	18,5	25,6	21,6	5,7
Рентабельність операційної діяльності, %	19,5	10,3	29,1	37,5	36,3	26,2	6,7
Прибутковість вкладеного капіталу, %	18,8	6,3	9,5	8,8	10,2	4,8	-14
Рентабельність активів, %	8,2	2,7	2,9	3,4	3,3	2,9	-5,3

Примітка. *Розраховано автором за даними Державної служби статистики Вінницької області

Зауважимо, що ріст чистого доходу і зменшення витрат операційної діяльності забезпечили підвищення рівня рентабельності за досліджувані роки на 6,7 в. п., що забезпечило деяку стабільність основних показників фінансового стану сільськогосподарських підприємств.

Визначено, що, починаючи із 2014 р., на сільськогосподарських підприємствах Вінницької області простежуються зміни значення коефіцієнта покриття, що свідчить про ймовірність втрати фінансової стійкості.

Результати аналізу дають підстави констатувати, що у 2012–2013 рр. спостерігалася тенденція відносної стабільності параметрів коефіцієнта фінансової незалежності в межах 0,44; протягом 2014–2016 рр. відбулося зменшення показника до 0,31, 0,27 та 0,30 відповідно. У 2017 р. показник досяг значення 0,55. Такі параметри дають змогу характеризувати сучасну тенденцію до зростання фінансової залежності внаслідок запозичень, тобто зовнішніх джерел фінансового забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області.

Встановлено, що у 2013 р. відбулося різке зниження параметрів коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів, величина якого досягла 2,46 у 2017 р. Така тенденція є позитивною та свідчить про наявність фінансових можливостей щодо виконання поточних фінансових зобов'язань й зростання власних фінансових можливостей сільськогосподарських підприємств регіону.

Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу є важливим показником оптимальності структури капіталу, що демонструє залежність від зовнішніх запозичень через частку залучених ресурсів відносно власних. Визначено, що з 2013 р. спостерігається зростання коефіцієнта, параметри якого у 2017 р. склали 0,7, тобто на 1 грн власних фінансових ресурсів припадає 0,7 грн залучених фінансових ресурсів, що вказує на необхідність зовнішніх фінансових запозичень.

Наведені параметри є середніми, що нівелює конкретні причини їхнього формування. Для виявлення причин різного рівня фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку сільськогосподарських підприємств аналізованого регіону залежно від організаційно-правових форм господарювання встановлено, що у 2017 р. у сільському господарстві Вінницької області функціонувало 4776 підприємств, що, порівняно з 2016 р., – на 485 суб'єктів господарювання менше. Визначено, що за типовим поділом сектор малих та мікропідприємств Вінницької області становить 4638 підприємств, розвиток яких є основою становлення середнього класу, а відповідно стабільності економіки держави (табл. 2).

Аналізуючи показники реалізації продукції підприємствами різного розміру варто звернути увагу на неоднаковий рівень запозичення коштів. Так, у 2017 р. сума запозичення великими підприємствами на 1 грн реалізованої продукції становила 1,3 грн, середніми – 1,2 грн, тоді як малими лише 0,16 грн, що свідчить про власну політику доступу до кредитних ресурсів. При цьому встановлено, що в малих підприємствах основним джерелом фінансового забезпечення був прибуток, що зумовлене, передусім, власністю на землю. Цю тенденцію підкреслюють також показники результативності бюджетної програми здешевлення кредитів (табл. 3).

**Ефективність фінансової діяльності суб'єктів господарювання
Вінницької області у 2015–2017 рр.***

Показник	Рік		
	2015	2016	2017
Великі підприємства			
Кількість підприємств	4	4	1
Обсяг реалізованої продукції, млн грн	13907	14467	9013
Власний капітал, млн грн	5460	6162	2801
Довгострокові зобов'язання, млн грн	2431	2445	1484
Поточні зобов'язання, млн грн	35513	8611	10622
Кредиторська заборгованість, млн грн	4173	6706	776
Чистий прибуток, млн грн	3444	2483	285
Рентабельність основної діяльності, %	35,9	26,5	26,4
Рентабельність сільськогосподарської діяльності, %	27,6	19,4	18,7
Середні підприємства			
Кількість підприємств	152	151	137
Обсяг реалізованої продукції, млн грн	9932	1103	6521
Власний капітал, млн грн	3304	6722	4753
Довгострокові зобов'язання, млн грн	1551	1078	3383
Поточні зобов'язання, млн грн	8624	9695	4658
Кредиторська заборгованість, млн грн	6957	5902	2165
Чистий прибуток, млн грн	2241	3610	1479
Рентабельність основної діяльності, %	39,8	48,4	31,6
Рентабельність сільськогосподарської діяльності, %	5,5	30,0	23,3
Малі підприємства			
Кількість підприємств	2274	2300	2488
Обсяг реалізованої продукції, млн грн	6816	9724	11849
Власний капітал, млн грн	4914	6950	8641
Довгострокові зобов'язання, млн грн	867	843	1007
Поточні зобов'язання, млн грн	7355	6363	853
Кредиторська заборгованість, млн грн	4411	3094	3942
Чистий прибуток, млн грн	2230	2527	2692
Рентабельність основної діяльності, %	37,4	37,8	31,6
Рентабельність сільськогосподарської діяльності, %	24,8	30,0	22,9
Мікропідприємства			
Кількість підприємств	1977	1990	2150
Обсяг реалізованої продукції, млн грн	1888	3050	3443
Власний капітал, млн грн	1785	2429	3600
Довгострокові зобов'язання, млн грн	135	343	370
Поточні зобов'язання, млн грн	1764	2616	3280
Кредиторська заборгованість, млн грн	310	549	1018
Чистий прибуток, млн грн	573	8453	843
Рентабельність основної діяльності, %	32,5	35,6	29,1
Рентабельність сільськогосподарської діяльності, %	26,7	31,7	27,0

Примітка. *Розраховано автором за даними Державної служби статистики Вінницької області

Показники результативності бюджетної програми здешевлення кредитів*

Показник	Рік		
	2015	2016	2017
Обсяг компенсації, що надано суб'єктам господарювання агропромислового комплексу за залученими пільговими кредитами, млн грн (загальний фонд)	0,291	0,300	0,300
Кількість суб'єктів господарювання агропромислового комплексу, яким надано часткову компенсацію відсоткової ставки за кредитами, од.	666	663	663
Обсяг залучених кредитів, які здешевлені за рахунок коштів державного бюджету, млн грн	3,2	2,4	12,55
Середній обсяг компенсації одному позичальнику на здешевлення залучених кредитів, тис. грн	400,0	452,0	452,4
Питома вага пільгових у загальному обсязі залучених кредитів, %	25,6	32,0	32,2

Примітка. *Побудовано автором на основі програм бюджетної підтримки

Виявлено, що із загальної кількості суб'єктів господарювання регіону здешевлення кредитів на основі програм бюджетної підтримки у 2017 р. одержали менш ніж 14 %. Причому не змінилися як обсяг фінансування, так і кількість підприємств. За програмою здешевлено кредити обсягом 12,2 млрд грн, в т. ч. 5,6 млрд грн – кредити залучені у 2015–2016 рр. та 6,6 млрд грн – у 2017 р.

Із загального обсягу кредитів (12,2 млрд грн): 307,6 млн грн (2,5 %) – залучено підприємствами, які мають чистий дохід (виручку) від реалізації до 10 млн грн; понад 3,1 млрд грн (25,8 %) – залучено підприємствами, які провадять діяльність з вирощування й розведення великої рогатої худоби молочних порід та худоби іншого напряму продуктивності; 8,7 млрд грн (71,7 %) – залучено на супутні види діяльності. У 2017 р. 295 фізичних осіб Вінницької області отримали часткове відшкодування витрат за установку індивідуального доїння або холодильну установку, сума якого складає 996,3 тис. грн.

Обґрунтовано доцільність застосування порівняно нових і дієвих інструментів, таких як сегмент P2P (person-to-person) для поліпшення фінансового забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Це одна зі сфер альтернативних фінансів, заснована на кредитуванні підприємств і приватних осіб за відсутності компанії-посередника, тобто кредитор і позичальник працюють безпосередньо один з одним, надаючи кошти для певних споживчих витрат або бізнес-проектів. Сучасна модель P2P надає можливість максимально використовувати переваги новітніх технологій (у тому числі Інтернет) для мінімізації витрат і забезпечення прозорості. Для активізації процесу кредитування сільськогосподарських підприємств саме спрощення процедури одержання банківського кредиту, застосування нових форм гарантування банківського кредитування надає більш лояльні умови, оскільки застава є своєрідним гарантом оплати за кредит, що передбачає

збагачення інструментарію державної підтримки малих аграрних підприємств, таких як фермерські господарства та кооперативи, підвищуючи їхні позиції на ринку.

У процесі дослідження, на основі результатів аналізу і використання апробованого методу оцінки конкурентоспроможності підприємства, який базується на теорії ефективної конкуренції з використанням чотирьох груп показників (I група характеризує ефективність управління виробничими процесами – економічність використання факторів виробництва, досконалість технології виготовлення продукту, організація праці і процесів виробництва; II група – ефективність використання грошових коштів, платоспроможність підприємства, потребу у залученні позикових коштів, можлива стабільність фінансового забезпечення підприємства в майбутньому; III група – показники ефективності управління збутом і просуванням продукції на ринок; IV група – рівень конкурентоспроможності продукції, а саме її якість, ліквідність, ціна, дотримання екологічних вимог тощо) доведено, що для поліпшення фінансового забезпечення конкурентного розвитку сільськогосподарських підприємств необхідним є: нарощувати темпи виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції, збільшуючи частку експортоорієнтованої, що вказує на можливість виробників забезпечити високу її конкурентоспроможність, збільшити питому вагу продукції з доданою вартістю як чинника додаткових робочих місць і поліпшення соціального становища колективів підприємств; підвищувати якість управління фінансовим забезпеченням, використовуючи для цього не тільки загальноприйняті показники оцінки фінансового стану підприємства, а й показники поточного фінансового забезпечення технологічних процесів виробництва, переробки і реалізації продукції; враховувати особливості формування фінансового потенціалу підприємствами різних розмірів та організаційно-правових форм господарювання; удосконалювати фінансові інструменти і механізми фінансового забезпечення та політику банківського кредитування; нарощувати обсяги державної підтримки і підвищувати її цільове спрямування як домінанту зацікавленості держави в підвищенні конкурентоспроможності агропродовольчої продукції, сільськогосподарських підприємств і аграрного сектору загалом.

У третьому розділі **«Перспективні напрями фінансового забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств»** обґрунтовано стратегічні напрями поліпшення фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку сільськогосподарських підприємств, зокрема заходи державної фінансової підтримки, оптимізацію структури фінансових ресурсів, удосконалення механізмів та інструментів їхньої реалізації.

Доведено, що на підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору економіки України суттєвий вплив здійснює державна фінансова підтримка, а саме, через реалізацію державних цільових програм підтримки розвитку окремих галузей сільськогосподарського виробництва, а також розвитку фермерських господарств та кооперативів у контексті Концепції розвитку фермерських господарств до 2020 року. Так, у Вінницькій області діє Програма розвитку особистих селянських, фермерських господарств,

для імплементації якої з обласного бюджету виділено та освоєно 4,96 млн грн, які отримали 24 фермерських, 7 особистих селянських господарств та 5 сільсько-господарських кооперативів, що позитивно вплинуло на результати їхнього господарювання.

Вивчення ефективності державної фінансової політики дало змогу виділити основні пріоритетні напрями: удосконалення фінансово-кредитного регулювання конкурентного середовища агробізнесу через поліпшення інструментів і механізмів оподаткування, створення сприятливих умов для реінвестування капіталу, гарантування доступних і пільгових кредитів, що сприяє нарощуванню експортного потенціалу підприємств та соціально-економічному розвитку сільських територій. За результатами опитування керівників і спеціалістів середніх та малих підприємств, виявлено труднощі з формуванням необхідних обсягів продукції для експорту, що є вагомим чинником підвищення фінансового забезпечення підприємств. Тому на часі є схвалена Кабінетом Міністрів України Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості, у якій передбачено розширення можливостей для експорту малим і середнім суб'єктам господарювання.

Важливим і практично не використаним чинником підвищення надійності фінансового забезпечення конкурентного розвитку сільськогосподарських підприємств є залучення інвестицій. За результатами аналізу виділено декілька проблемних аспектів щодо останніх, зокрема це відсутність реальної оцінки вартості об'єкта інвестування; корупція; нестабільність правового середовища; несформована ліквідність підприємств через відсутність єдиного земельно-майнового комплексу; непрогнозованість політичної ситуації в країні, що перешкоджає створенню довгострокової стратегії інвестування. Вирішення зазначених питань дасть змогу створити умови для накопичення інвестицій, не тільки за рахунок вирощування окремих культур та їхньої переробки, а й активізації соціально-економічного розвитку сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання на реальних конкурентних засадах.

Запропоновано здійснювати оцінку кількісних параметрів впливу основних чинників на фінансове забезпечення виробництва з використанням економетричної моделі, яка розкриває їхній взаємозв'язок. Для побудови моделі сформовано однорідний статистичний кластер з урахуванням величини земельного банку, виробничого напрямку, ґрунтово-кліматичних умов, організаційно-правової форми господарювання. У ході дослідження вивчалася залежність фінансування виробничої програми (Y) від доходу (виручки) за реалізовану продукцію (X1), чистого прибутку попереднього року (X2), дебіторської заборгованості (X3) та короткотермінових запозичень, включаючи кредиторську заборгованість (X4). Аналіз кореляційної матриці показує, що фінансування в основному відбувається за рахунок чистого прибутку ($r=0,885$) та поточних запозичень ($r=0,783$). Економетрична модель залежності рівня фінансування виробництва від цих факторів має вигляд:

$$Y = 0,7529 - 0,0004X1 + 0,0189X2 - 0,0031X3 + 0,0216X4. \quad (1)$$

Від'ємне значення взаємозв'язку доходу і фінансового забезпечення виробництва пояснюється тим, що підприємства кластеру рослинницького напрямку і, по суті, виручка за продукцію надходить в останньому кварталі року та не може бути основним джерелом фінансування. Від'ємною також є залежність фінансування і дебіторської заборгованості, оскільки це вилучені кошти. Решта чинників мають позитивний характер. Зокрема чистий прибуток свідчить, що підприємство виробляє ліквідну продукцію, значна частка якої йде на експорт.

За рахунок вищої ціни зростає окупність вкладених витрат і формується джерело фінансування. До речі, фінансову допомогу держави також можна розглядати як власні кошти. Реальним джерелом фінансування є короткотермінові кредити і кредиторська заборгованість. Деяко змінилися вектори фінансування виробничої програми на підприємствах, чистий дохід в яких майже у рівних частинах формується за рахунок виробництва галузей рослинництва і тваринництва:

$$Y = 64,1688 + 0,0007X_1 + 0,0007X_2 - 0,0482X_3 + 0,0016X_4. \quad (2)$$

Отже, вектори всіх факторів збереглися, крім чистого доходу, який в таких підприємствах надходить протягом року, а отже є джерелом фінансування виробничої програми.

Враховуючи результати кореляційно-регресійного аналізу та проведеного *SWOT*-аналізу розроблено організаційно-методичне забезпечення стратегії покращення фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку сільськогосподарських підприємств (рис. 2).

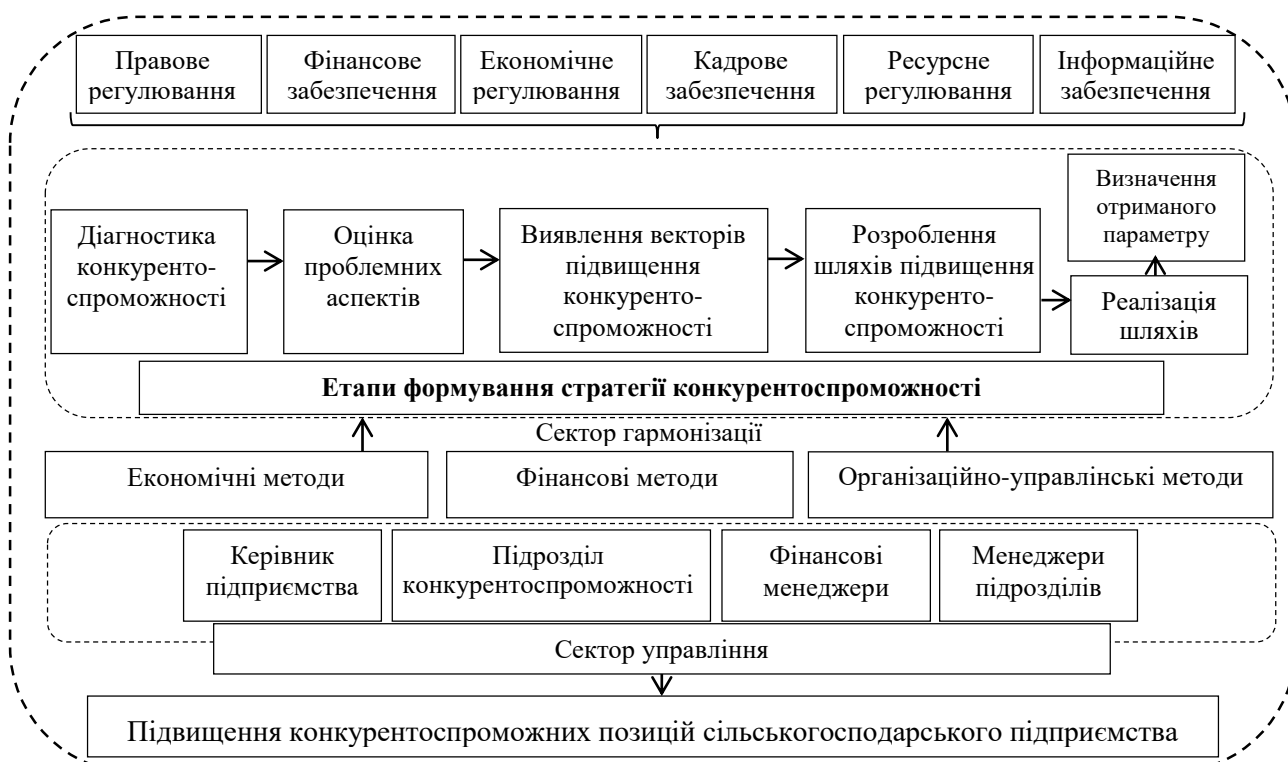

Рис. 2. Етапи формування стратегії конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств*

Примітка. *Розроблено автором

Реалізація запропонованої стратегії надає можливості оперативного реагування на трансформації зовнішнього фінансового середовища та гармонізує фінансові відносини сільськогосподарських підприємств відповідно до обраної ними фінансової політики та стратегії фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку. Розроблено форми та напрями державної підтримки сільськогосподарських підприємств, засоби гармонізації інструментів державного регулювання фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств та схему механізму їх державної підтримки.

Запропонована стратегія покращення фінансового забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств дозволяє реалізовувати вибраний сценарій конкурентоспроможного розвитку, спрямована на досягнення їх економічної мети функціонування та отримання позитивної фінансової результативності. Відповідно розроблений інструментарій реалізації стратегії дає можливість прогнозувати основні показники діяльності підприємств та адаптувати систему залучення і використання фінансових ресурсів до мінливих умов зовнішніх та внутрішніх ринків.

ВИСНОВКИ

У дисертації вирішено наукове завдання щодо обґрунтування теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій з підвищення фінансового забезпечення конкурентоспроможного розвитку сільськогосподарських підприємств. За результатами проведеного наукового дослідження зроблено такі висновки:

1. Установлено, що конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств – це їхня здатність адаптуватися до високодинамічних фінансово-економічних та природно-кліматичних змін, використовуючи наявні й потенційні конкурентні переваги на засадах виявлення запитів споживачів, оптимізації фінансово-ресурсного забезпечення і максимального врахування конкретних умов функціонування суб'єктів господарювання.

2. Розвинуто трактування фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств як економічних відносин, які відображають провідні траєкторії формування, генерування, нагромадження та використання фінансових ресурсів як найліквідніших активів, які є у розпорядженні суб'єкта господарювання через авансування їх у господарську діяльність для отримання позитивного фінансового результату, а також досягнення соціально-економічної мети функціонування та конкурентоспроможного розвитку.

3. Систематизовано і розвинуто методичні підходи до інтерпретації сутності поняття «механізм фінансового забезпечення» через оцінку потреби у фінансуванні заходів з протидії впливу чинників конкурентного середовища і зміцнення позицій підприємства на товарному ринку та створення достатнього ресурсного потенціалу для виробництва конкурентоспроможної продукції, що потребує злагодженої взаємодії суб'єкта господарювання, фінансово-кредитних установ та держави на всіх рівнях, розроблення нових форм і методів залучення

та використання фінансово-кредитних ресурсів для реалізації цільових планів з нарощування підприємством конкурентоспроможного потенціалу.

4. Оцінка стану фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств Вінницької області у 2012–2017 рр. свідчить про стійку тенденцію зростання фінансової залежності від запозичень, тобто зовнішніх джерел фінансового покриття потреб підприємств, що досить чітко корелює з рівнем конкурентоспроможності підприємств, а саме не забезпечуючи суттєвих темпів її росту. Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що протягом аналізованого періоду сільськогосподарські підприємства Вінницької області не були достатньо забезпечені власними фінансовими ресурсами. Так, частка власних оборотних коштів зросла з 60,3 в. п. у 2012 р. до 71,2 в. п. у 2014 р. та зменшилася до 63,7 в. п. у 2017 р. Наведені показники демонструють потребу у фінансовому забезпеченні діяльності сільськогосподарських підприємств за рахунок кредитних ресурсів. У структурі джерел формування майна сільськогосподарських підприємств найбільшу питому вагу становлять позичені кошти – 58,2 в. п., у структурі запозичень – кредиторська заборгованість, яка хоча і зменшилася у порівнянні із 2012 р. на 6,4 в. п., проте залишається суттєвою – 50,4 в. п. Прослідковується цілком закономірна тенденція щодо потреби сільськогосподарських підприємств у залученні позикового капіталу для фінансового забезпечення їх діяльності. Тому аграрним підприємствам області необхідно сформувати гнучку фінансову стратегію шляхом підвищення уваги до питань поліпшення фінансового забезпечення їхньої конкурентоспроможності за рахунок власних та прирівнених до них коштів, зменшуючи залежність від зовнішніх запозичень.

5. Доведено, що форми фінансового забезпечення, на відміну від існуючих, можуть бути представлені різноманітними інструментами: власне, банківське, бюджетне, акціонерне, лізингове, венчурне фінансування; товарні кредити; страхове забезпечення; вексельне фінансування; аграрні розписки. При цьому джерелами фінансового забезпечення є: прибуток; амортизаційні відрахування; кредитні ресурси; державні дотації, субвенції, субсидії; емісія акцій; лізинг, венчурний капітал; страхові відшкодування; спільні джерела фінансування тощо. Однак, визначити вплив конкретного джерела (крім цільових державних програм та цільового фінансування і кредитування) на забезпечення конкурентоспроможності досить складно, а тому коректніше вести мову про такі фінансові ресурси, які забезпечують конкурентоспроможність підприємства через зниження їхньої вартості.

6. Виявлено, що в сучасних умовах забезпечення конкурентоспроможного розвитку сільськогосподарських підприємств потребує додаткових зусиль та відповідно більших витрат фінансових ресурсів. Це зумовлено як економічним спадом, фінансовою кризою, так і обранням Україною євроінтеграційним напрямом. Отже, крім внутрішньої, набуває розвитку більш жорстка зовнішня конкуренція, для успішного протистояння якій необхідна значна кількість дієвих заходів державного регулювання.

Доведено, що найважливішою умовою фінансової підтримки розвитку сільськогосподарських товаровиробників з боку держави є застосування

ефективних цільових програм, які забезпечують високу конкурентоспроможність продукції, а отже швидку і своєчасну окупність вкладених коштів. Так, суб'єктами господарювання агропромислового комплексу Вінницької області здешевлено кредити обсягом 12,2 млрд грн, в т. ч. 5,6 млрд грн – кредити залучені у 2015–2016 рр. та 6,6 млрд грн – у 2017 р. Із загального обсягу кредитів (12,2 млрд грн): 307,6 млн грн (2,5 %) залучено підприємствами, які мають чистий дохід (виручку) від реалізації до 10 млн грн; понад 3,1 млрд грн (25,8 %) – підприємствами, які провадять діяльність з вирощування та розведення великої рогатої худоби молочних порід; 8,7 млрд грн (71,7 %) – іншими підприємствами. Спрямовані бюджетні кошти дозволили здешевити кредити загальним обсягом понад 9,1 млрд грн, в тому числі близько 8,0 млрд грн – короткострокових кредитів та понад 1,1 млрд грн – середньострокових. Однак, у подальшому впроваджувати необхідно тільки науково обґрунтовані цільові програми, в яких чітко визначено кінцеві результати їх реалізації, обсяги та терміни фінансування та передбачений дієвий контроль за їх використанням.

7. Сільськогосподарські підприємства повинні сконцентруватися на оптимізації структури та стратегії фінансового забезпечення з акцентом на самоокупності та самофінансуванні і підвищенні маневреності підприємств у процесі генерування та використання фінансових ресурсів, обсяг яких забезпечить створення техніко-технологічних умов для виробництва продукції, яка найповніше задовольнятиме запити потенційних споживачів, буде пріоритетною на обраних ринках, позитивно впливатиме на зміцнення фінансового стану підприємства як передумову його конкурентоспроможного соціально-економічного розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Гришук Н. В. Облігації як дольові цінні папери в активізації фондового ринку України. Облік і фінанси АПК. 2011. № 4. С. 142–146.
2. Гришук Н. В. Функціонування вітчизняного ринку цінних паперів як елемента сучасної ринкової інфраструктури. Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія: «Облік і фінанси». 2011. Вип. 8. Ч. 2. С. 254–262.
3. Гришук Н. В. Формування фінансової політики агропідприємств при залученні зовнішніх джерел фінансування. Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: «Економічні науки». 2012. Вип. 2 (64). Т. 1. С. 25–30.
4. Гришук Н. В. Фінансова безпека агропромислових підприємств у контексті залучення зовнішнього фінансування. Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія: «Економіка». 2013. Вип. 262. Т. XIV. С. 66–74.
5. Гришук Н. В. Вплив інвестиційного клімату на фінансову стабільність агропромислового сектору України в умовах інтеграції економіки до

європейської спільноти. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2014. № 2 (10). С. 154–161.

6. Гришук Н. В. Теоретичні засади формування фінансової компоненти економічної безпеки підприємств. Східна Європа: економіка, бізнес та управління: [електронний ресурс]. 2016. № 3. Режим доступу до статті: www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/3_2016/41.pdf.

**Статті у наукових фахових виданнях України,
включених до міжнародних наукометричних баз даних:**

7. Гришук Н. В. Цінні папери в фінансовій архітектурі економічного простору. Глобальні та національні проблеми економіки: [електронний ресурс]. 2016. № 10. Режим доступу до статті: <http://global-national.in.ua/issue-10-2016/18-vipusk-10-kviten-2016-r/1990-grishchuk-n-v-tsinni-paperi-v-finansovij-arkhitekturi-suchasnogo-ekonomichnogo-prostoru>.

8. Гришук Н. В. Сучасний стан фінансової безпеки України та напрямки її зміцнення в умовах глобалізації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент». 2016. № 17. С. 131–134.

9. Гришук Н. В. Активізація інвестиційної діяльності агровиробництва – одна із наріжних умов фінансової стабільності агроформувань. Вісник Одеського національного університету. Серія: «Економіка». 2014. Вип. 2/2. Т. 19. С. 52–56.

10. Grischuk N. V. Problems of software financial resources agrarian sector in the current economic conditions of management. Economic Processes Management: International Scientific E-Journal: [електронний ресурс]. 2016. № 4. Режим доступу до статті: http://epm.fem.sumdu.edu.ua/download/2016_4/epm2016_4_9.pdf.

11. Grischuk N. V. Role of the state financial control in the provision of financial security of the state. Економіка та суспільство: [електронний ресурс]. 2017. № 8. Режим доступу до статті: <http://economyandsociety.in.ua/journal-8/15-stati-8/756-grischuk-n-v>.

12. Гришук Н. В. Гармонізація державної фінансової політики щодо фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». 2017. № 4. С. 75–78.

13. Гришук Н. В. Структурні компоненти підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки. 2017. Вип. 24. Ч. 2. С. 73–76.

Тези наукових доповідей:

14. Гришук Н. В. Облігація як форма позикового капіталу. Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу: II Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 3 листопада 2011 року: тези доповіді. К., 2011. С. 114–117.

15. Гришук Н. В. Цінні папери як важливий компонент залучення зовнішніх фінансових ресурсів. Проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством: II регіональна науково-

практична конференція, м. Вінниця, 19 квітня 2012 року: тези доповіді. Вінниця, 2012. С. 65–68.

16. Гришук Н. В. Загрози фінансової безпеки агропромислових підприємств при залученні зовнішніх фінансових ресурсів. Формування стратегії науково-технічного, екологічного і соціально-економічного розвитку суспільства: Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція, м. Тернопіль, 6–7 грудня 2012 року: тези доповіді. Тернопіль, 2012. С. 190–192.

17. Гришук Н. В. Оцінка стану фінансової забезпеченості як один із факторів фінансової безпеки агропідприємств. Формування системи і механізмів обліково-аудиторського та аналітичного забезпечення конкурентоспроможного розвитку підприємств реального сектору економіки: Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція, м. Кам'янець-Подільський, 11–12 грудня 2012 року: тези доповіді. Кам'янець-Подільський, 2012. С. 249–251.

18. Гришук Н. В. Фінансова безпека держави як базова складова її економічної стабільності. Механізми і методи управління соціальним розвитком підприємств і галузей економіки: II Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція, м. Донецьк, 19 березня 2013 року: тези доповіді. Донецьк, 2013. С. 185–188.

19. Гришук Н. В. Сущность и механизм формирования угроз финансовой безопасности при привлечении капитала. Стратегические и тактические особенности развития национальной экономики: IX Международная научно-практическая конференция для студентов, аспирантов и молодых ученых, м. Санкт-Петербург, Российская Федерация, 5 апреля 2013 года: тезисы доклада. Санкт-Петербург, 2013. С. 68–71.

20. Гришук Н. В. Антикризове управління на сучасному етапі господарювання. Облік, контроль, аналіз на підприємствах АПК: стан і перспективи розвитку: III Міжнародна науково-практична конференція, м. Вінниця, 3–4 жовтня 2013 року: тези доповіді. Вінниця, 2013. С. 272–275.

21. Griscuk N. V. Antikrisis management as efective instrument of stabilizing of his financial state an enterprise. Economics and management: International scientific conference, м. Штутгарт, Федеративна Республіка Німеччина, 3 жовтня 2013 року: тези доповіді. Штутгарт, 2013. С. 37–39.

22. Гришук Н. В. Методичні підходи щодо оцінки фінансового стану агроформувань. Проблеми і механізми відтворення ресурсного потенціалу України в контексті євроінтеграції: Міжнародна науково-практична конференція, м. Рівне, 16–17 жовтня 2014 року: тези доповіді. Рівне, 2014. С. 174–177.

23. Гришук Н. В. Внутрішні загрози фінансової безпеки в глобальних умовах розвитку України. Структурні трансформації національної економіки в глобальному вимірі: Міжнародна науково-практична конференція, м. Миколаїв, 29 квітня 2015 року: тези доповіді. Миколаїв, 2015. С. 90–91.

24. Гришук Н. В. Основні критерії рівня фінансової безпеки в умовах глобальної конкуренції. Перспективи стабільного економічного розвитку та економічної безпеки України та її регіонів: Міжнародна науково-практична

конференція, м. Ужгород, 8 травня 2015 року: тези доповіді. Ужгород, 2015. С. 26–27.

25. Грищук Н. В. Інвестиційна діяльність: стан та перспективи розвитку. Професійна підготовка фахівця в контексті потреб сучасного ринку праці: Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція, м. Вінниця, 17 лютого 2016 року: тези доповіді. Вінниця, 2016. С. 538–544.

26. Грищук Н. В. Джерела фінансування агроформувань та напрями їх розвитку в умовах глобального конкурентного середовища. Development of social and economic systems in a global competitive environment: Conference International, м. Кишинів, Республіка Молдова, 26 лютого 2016 року: тези доповіді. Кишинів, 2016. С. 254–257.

27. Грищук Н. В. Проблеми забезпечення фінансової безпеки агроформувань в умовах деформацій економічного простору. Modern transformation of economics and management in the era of Globalition: International Scientific Conference, м. Клайпеда, Республіка Литва, 29 лютого 2016 року: тези доповіді. Клайпеда, 2016. С. 252–255.

28. Грищук Н. В. Діагностика як дієвий інструмент забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Проблеми економічного, облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством: Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців, м. Вінниця, 14–15 квітня 2016 року: тези доповіді. Вінниця, 2016. С. 187–190.

29. Грищук Н. В. Показники рівня боргової безпеки України. Інституціональні ринкові трансформації у розвитку аграрного сектору економіки: Міжнародна науково-практична конференція, м. Вінниця, 16–17 лютого 2017 року: тези доповіді. Вінниця, 2017. С. 60–63.

30. Грищук Н. В. Банківське кредитування в контурі сучасного економічного середовища. Сучасні тенденції економічного розвитку регіонів: теоретичні та прикладні аспекти: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 11–12 травня 2017 року: тези доповіді. Одеса, 2017. С. 48–51.

31. Griscuk N. V. Tools for financial supply of agricultural enterprises. Modern economic research: cooperation, banking, public administration in a decentralized environment: International scientific conference, м. Кельце, Республіка Польща, 26 вересня 2017 року: тези доповіді. Кельце, 2017. С. 70–71.

32. Грищук Н. В. Роль індикаторів фінансового стану підприємств у забезпеченні сталого розвитку національної економіки. Стратегія розвитку України: економічний та гуманітарний виміри: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 17 жовтня 2017 року: тези доповіді. К., 2017. С. 68–71.

АНОТАЦІЯ

Грищук Н. В. Фінансове забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2019.

Дисертацію присвячено проблемам фінансового забезпечення у ракурсі конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

У дослідженні розглянуто теоретичні засади конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, обґрунтовано сутність економічних категорій.

Удосконалено оцінку взаємозалежності та взаємовпливу фінансового забезпечення та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств через управління фінансовими потоками, сформованими за традиційними формами: власного, банківського, бюджетного, акціонерного, лізингового, венчурного, страхового забезпечення.

Обґрунтовано складові стратегії розвитку конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств у частині фінансового забезпечення та розроблено інструментарій її реалізації. Запропоновано шляхи формування оптимальної структури фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств із метою забезпечення ефективного використання виробничо-ресурсного потенціалу.

Сформовано складові системи кредитування через ревізію державної програми підтримки розвитку фермерських господарств та кооперативів, запропоновано заходи адаптації до потреб сільськогосподарських підприємств, принципи Р2Р-кредитування. Розроблено методичний інструментарій визначення впливу фінансового забезпечення на конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: фінансове забезпечення, фінансові ресурси, бюджетне фінансування, конкурентоспроможність, сільськогосподарські підприємства, кредитування, стратегічні напрями фінансового забезпечення, конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств.

АННОТАЦІЯ

Гришук Н. В. Финансовое обеспечение конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 «Деньги, финансы и кредит». Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2019.

Диссертация посвящена проблемам финансового обеспечения в ракурсе конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий.

В исследовании рассмотрены теоретические основы конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий, обоснованно сущность экономических категорий «конкурентоспособность сельскохозяйственных предприятий» как симбиоза финансовых и организационных усилий управления по повышению имиджа предприятия на рынке продукции, в том числе за счет наращивания экспортного потенциала, позволяющего развить показатели и методы оценки конкурентоспособности предприятий, но в отличие от обычной трактовки, предполагает учет такого взаимодействия условий, ресурсов и возможностей предприятий и обеспечивает им конкурентные преимущества.

Усовершенствован методический инструментарий комплексной оценки влияния финансового обеспечения на конкурентоспособность сельскохозяйственных предприятий в части внутривладельческих факторов повышения эффективности финансового, ресурсного и человеческого капиталов, что позволит комплексно сформировать и вычислить связи этих категорий.

Предложено собственное определение конкуренции в качестве основы для функционирования рыночного механизма; в новых экономических условиях он позиционируется как соперничество между хозяйствующими субъектами в наилучших условиях производства и доминирующего положения на рынке с целью удовлетворения потребностей потребителей и получения прибыли.

Усовершенствована оценка зависимости и влияния финансового обеспечения на конкурентоспособность сельскохозяйственных предприятий через управление финансовыми потоками, сформированными по традиционным формам: собственного, банковского, бюджетного, акционерного, лизингового, венчурного, страхового обеспечения и дополнены возможным финансированием за счет новейших – аграрных расписок, вексельного финансирования и выпуска конвертируемых облигаций, расширяет обеспеченность предприятия надежным инструментом управления финансовыми потоками.

Обоснована экономическая интерпретацию сущности категории «механизм финансового обеспечения» с позиции целесообразности направления ресурсов на формирование конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий в части ресурсно-производственного потенциала, основанная на необходимости слаженного взаимодействия субъектов хозяйствования, финансово-кредитных учреждений и государства на всех уровнях и разработки новых форм и методов привлечения финансовых ресурсов, что будет способствовать более емкому и четкому формированию управленческих решений в части финансового обеспечения и движения денежных средств.

Усовершенствована комплексная оценка современного состояния финансового обеспечения условий формирования и использования финансовых ресурсов путем исследования взаимозависимости категорий конкурентоспособности и финансовой устойчивости сельскохозяйственных предприятий, способствовать расширению диапазона информации для управления с целью построения маркетинговых стратегий роста. Привлечение финансовых ресурсов будет способствовать более емкому и четкому формированию управленческих решений по финансовому обеспечению и движению денежных средств.

Представлена комплексная оценка современного состояния финансового обеспечения и условий формирования и использования финансовых ресурсов путем исследования взаимозависимости категорий конкурентоспособности и финансовой устойчивости сельскохозяйственных предприятий; слагаемые системы кредитования как части финансового обеспечения сельскохозяйственных предприятий с помощью ревизии государственной программы поддержки развития фермерских хозяйств и кооперативов в контексте Концепции развития фермерских хозяйств и сельскохозяйственной кооперации на 2018–2020 годы.

В частности, предложена адаптация сельскохозяйственных предприятий согласно принципов P2P-кредитования без посредников, когда у заемщиков есть возможность получить онлайн-кредит быстрее и дешевле, чем в банках и микрофинансовых компаниях, что предусматривает обогащение инструментария государственной поддержки малых аграрных предприятий и повышение их позиций на рынке продукции.

Получили дальнейшее развитие направления государственной финансовой политики по усилению конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий на основе проведенной экспертизы эффективности государственной поддержки и действенности налоговых рычагов, которые включают организационно-административные, финансово-экономические и производственно-технические методы государственного регулирования. В данном диапазоне доказана целесообразность консолидации финансовых потоков, что позволит учесть инвайронментальную направленность государственных мероприятий (взаимосвязь между экосистемой, социумом и экономической системой) и условия, которые обеспечивают.

Получило дальнейшее развитие обоснование главных направлений финансирования конкурентного усовершенствования сельскохозяйственных предприятий с акцентом на эффективные государственные целевые программы.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, финансовые ресурсы, бюджетное финансирование, конкурентоспособность, сельскохозяйственные предприятия, кредитование, стратегические направления финансового обеспечения, конкурентоспособность сельскохозяйственных предприятий.

ANNOTATION

Hryschuk N. V. Financial Support of the Agricultural Enterprises Competitiveness. – The Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics in specialty 08.00.08 «Money, Finance and Credit». National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2019.

The dissertation is devoted to the problems of financial support in the perspective of agricultural enterprises competitiveness.

The study considers the theoretical principles of competitiveness of agricultural enterprises, substantiates the essence of economic categories.

The assessment of the interdependence and mutual relationship of financial support and agricultural enterprises competitiveness has been improved through the management of financial flows formed according to traditional forms: own, banking, budget, equity, leasing, venture capital, insurance.

The components of the strategy for the development of agricultural enterprises competitiveness in the part of financial support are substantiated and the tools for its realization are developed. The ways to form the optimal structure of financial resources of agricultural enterprises in order to ensure efficient use of production and resource potential are proposed.

The components of the credit system through the audit of the State Program for Support to the Development of Farms and Cooperatives have been formed, the measures of adaptation to the needs of agricultural enterprises, principles of R2R-lending have been proposed

Key words: financial support, financial resources, budget financing, competitiveness, agricultural enterprises, lending, strategic directions of financial support, agricultural enterprises competitiveness.

Підписано до друку 24.10.19
Ум. друк. арк. 1,6
Наклад 100 прим.

Формат 60x84\16
Зам. № 190931

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041
тел.: 527-81-55